

ROMANITAUSTAISTEN OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA
OPIN PORTAILLA POHJOIS-POHJANMAALLA-HANK-
KEESSA

Jenni Pietilä ja Päivi Siekkinen

Opinnäytetyö, kevät 2018

Diakonia-ammattikorkeakoulu Oy,

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön suuntautu-
misvaihtoehto

Sosionomi (AMK)

+ Diakonian virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Pietilä, Jenni ja Siekkinen, Päivi. Romanitaustaisten opiskelijoiden kokemuksia Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla -hankkeessa. 36 sivua, 2 liitettä. Oulu, kevät 2018. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonian virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella romanikulttuurin tuomia haasteita romanien kouluttautumiseen, sekä saada tietoa heidän kokemuksistaan Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla -hankkeen tarjoamasta tuesta.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena, jonka tutkimusaineistona käytettiin hankkeen tuen piirissä olevien romanitaustaisten opiskelijoiden haastatteluja. Haastateltavana oli yhteensä kolme opiskelijaa. Haastattelut toteutettiin yksilö- ja ryhmähaastatteluina, jotka analysoitiin yksilökohtaisesti käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Samalla havaintoja pohjustettiin taustateorialla liittyen historiallisiin ja kulttuurillisiin vaikutuksiin.

Tutkimustuloksista ilmenee vahvana stereotyyppien ja ennakkoluulojen vaikutus, jotka näkyvät sekä vähemmistökulttuurin että pääväestön asenteissa toisiinsa kohtaan. Haastateltavilla romaneilla hengellisyys näyttäytyi tärkeänä voimavarana elämässä. Saatuja tuloksia on mahdollista hyödyntää tulevaisuudessa romanien koulutusta suunniteltaessa. Jatkotutkimuksena voisi selvittää, millaisena romanien työllistymistilanne näyttäytyy opiskelujen jälkeen.

Asiasanat: romani, kulttuuri, koulutus, haasteet, hengellisyys

ABSTRACT

Pietilä, Jenni and Siekkinen, Päivi. The experiences of Romani students during the project Opin portaila Pohjois-Pohjanmaalla. 36 pages, 2 appendices. Language: Finnish. Spring 2018. Diaconia University of Applied Sciences. Bachelor's Degree Programme in Social Services, Diaconal Work.

The purpose of this thesis was to find out about the challenges of Finnish Romani people within their education and how the project Opin portaila Pohjois-Pohjanmaalla had helped them in their studies.

The thesis is based on interviews of Romani students and it was carried out as a qualitative study. The answers were analysed by using material-based substance analysis. The authors also orientated themselves in the history of Romani people and found out about the reasons why studying is hard for many Romani students.

In this study it was found out that not only the main population, but also the Romani people have some stereotypes about and prejudices against each another. The spirituality of the Romani students that were interviewed was a great resource in their lives. As a further study it could be found out what the employment situation of the Romani is like after their studies.

Keywords: Romani people, culture, education, challenges, spirituality

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	5
2. OPIN PORTAILLA POHJOIS-POHJANMAALLA-HANKE	6
3. ROMANIKULTTUURI, TUTTU MUTTA TUNTEMATON	7
3.1 Romanikulttuuri Suomessa ja Euroopassa	8
3.2 Romanian koulutushistoriaa Suomessa	9
3.3 Suomen romanipoliittinen ohjelma ja Euroopan unionin toimenpiteet romanien tilanteeseen.....	10
3.4 Romanian hengellinen tausta.....	11
4. ROMANITAUSTAISTEN OPISKELIJOIDEN HAASTEET	13
4.1 Ennakkoluuloja.....	13
4.2 Romanitaustaisten opiskelijoiden koulutuspolku	14
5. TUTKIMUKSEN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET ..	15
5.1 Kohderyhmän rajausta ja tutkimusmenetelmän valinta	15
5.2 Tutkimuksen toteutus ja analysointi	16
5.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	18
6. TUTKIMUSTULOKSET	19
6.1 Koulutukseen hakeutumisen syyt ja hidasteet	19
6.2 Kulttuurin tuomat haasteet opiskelussa	20
6.3 Opetushenkilökunnan tietoisuus romanikulttuurista	21
6.4 Opiskelijoiden kokemuksia Opin portaille Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeen tarjoamasta tuesta	22
6.5 Kirkollinen tausta ja hengellisyyden kokeminen	23
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	25
8. POHDINTAA OPINNÄYTETYÖN VAIHEISTA.....	29
8.1 Pohdintaa ammatillisesta kehittämisestämme.....	29
8.2 Miten tästä eteenpäin ja jatkotutkimusaiheita.....	30
LÄHTEET	32

1. JOHDANTO

Romanikulttuuri on hyvin omapiirteinen kulttuuri, joka poikkeaa monilta osin valtaväestön kulttuurista. Kulttuurilliset eroavaisuudet romanien ja valtaväestön välillä näkyvät myös kouluttautumisessa. Romanit ovat eläneet rinnakkain ja kanssakäymisissä valtaväestön kanssa Suomessa jo vuosisatoja. Tämä värikkäiden vaiheiden kautta Suomeen rantautunut ja juurtunut kulttuurivähemmistö on kuitenkin ollut melko suljettu, eikä sen meidän näkökulmastamme ehkä erikoiselta-kin vaikuttavaan kulttuuriin kuuluvia tapoja tai perinteitä juurikaan ole valtaväestölle avattu. Tämän vuoksi sen ominaiset piirteet ja tietynlaisen käyttäytymisen syyt ovat jääneet monelle tuntemattomiksi ja saattavat aiheuttaa väärinymmärryksiä sekä ennakkoluuloja.

Romanien koulutustaso on pitkään ollut valtaväestöä alhaisempi ja vasta viime vuosikymmeninä kouluttautumisen merkitys on romanien keskuudessa ollut selvässä kasvussa. Romanit kohtaavat kulttuurillisen erilaisuutensa vuoksi valtaväestöä enemmän ongelmia ja haasteita niin koulutukseen, kuin valtaväestön kanssa kommunikointiin ja kanssakäymiseen liittyvissä asioissa.

Opinnäytetyömme aiheena on tarkastella romanitaustaisten opiskelijoiden haasteita koulutuksessa ja kokemuksia Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeessa. Hanke on keskittynyt helpottamaan romani- ja maahanmuuttajataustaisten henkilöiden opintopolkuja ja mahdollisia haasteita kouluttautumisessa. Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hanke käynnistyi 01.04.2015 ja päättyi 31.05.2018, joten työmme on hyvin ajankohtainen hankkeenkin näkökulmasta. Juuri päättymässä olevalla hankkeella oli tarve saada tietoa siitä, mitkä hankkeen tukitoimet ja käytänteet oli koettu hyväksi ja toimiviksi ja miten hanke oli pystynyt vastaamaan romanien tuen tarpeeseen. Opinnäytetyön tuloksia voisi hyödyntää myös jatkossa, kun edistetään romanien kouluttautumista ja tasavertaisuutta.

2. OPIN PORTAILLA POHJOIS-POHJANMAALLA-HANKE

Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hanke on Euroopan sosiaalirahaston eli ESR:n rahoittama hanke, joka pyrkii helpottamaan romanien ja maahanmuuttajien opiskelua ja opintopolkuja. Hankkeen tuella on ollut mahdollisuus suorittaa loppuun peruskoulu, sekä hakeutua toisen asteen ja ammattikorkeakoulun opintoihin. Se on myös tarjonnut tukea opinnoista selviytymiseen. Hanke toteutettiin Oulun seudun ammattiopiston OSAOn, Suomen diakoniaopiston SDO:n ja Diakonia-ammattikorkeakoulun Diakin yhteistyönä. (Pinolehto & Vilminko 2017, 11.) Alkuperäisessä muodossaan hanke päättyi 31.12.2017. Tämän jälkeen hanke sai jatkoaikaa 31.05.2018 asti, ja jatkoajan puitteissa toimijana jatkoi ainoastaan Diakonia-ammattikorkeakoulu. Hankkeen tavoitteena on edistää aliedustettujen ryhmien koulutuksellista tasa-arvoa, parantamalla heidän koulutusmahdollisuuksiin. Tavoitteena on ollut helpottaa peruskoulun ja toisen asteen, sekä toisen asteen ja ammattikorkeakoulun välisten siirtymäkohtien ongelmia. Toisin sanoen tukea on tarjottu kouluttautumisen nivelvaiheissa. Hankkeen tavoitteena on ollut myös opetus- ja koulutushenkilökunnan asenteiden muuttaminen kulttuurisensitiivisemmäksi, sekä kulttuurien välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta lisääväksi. (Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla hankehakemus.)

Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeen tukitoimiin kuului erilaiset oppi- ja läksypajat, tukipajat ja opintopiirit. Alkuvaiheessa hankkeessa työskenteli myös romanitaustainen hanketyöntekijä, joka teki etsivää romanityötä. Etsivä romanityöntekijä tapasi romaniperheitä henkilökohtaisesti ja löysi opinnoista kiinnostuneita romaneja. Yhteensä 21 romanialaista lähti mukaan hankkeeseen suorittamaan eri asteisia koulutuksia. Mentoritoiminnassa mukana oli tutoropiskelijoita sekä vapaaehtoisia sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita. Hankkeen mentorikoordinaattori oli mukana tukemassa mentoritoimintaa. (Pinolehto & Vilminko 2017, 13.)

3. ROMANIKULTTUURI, TUTTU MUTTA TUNTEMATON

Romanit saapuivat Ruotsiin 1512-luvulla, jolloin heistä tuli myös Suomalaisen yhteiskunnan pysyvä osa (Friman-Korpela & Lindberg 2012, 10). Romanit ovat historiansa aikana tienanneet toimeentulonsa monenlaisissa töissä, yhdessä paikassa vakituisesti asuen tai kiertävää elämäntyyliä jatkaen. He ovat työskennelleet muun muassa renkeinä ja piikoina, sekä hevosten hoitoon liittyvissä töissä, käsitöitä tehden ja musisoiden. Myös ennustaminen on kuulunut perinteisiin ammatteihin. Romanit ovat toimineet myös sotilaina, niin pakkovärvätyinä, kuin vapaaehtoisestikin. Euroopassa suhtautuminen romaneihin oli aluksi myönteistä. Ammattisotilaiden jäädessä työttömiksi, turvautui osa leipänsä saadakseen varasteluun, mikä sai asenteet heihin kääntymään negatiivisiksi. Romanit leimattiin kirkon ja kuninkaiden toimesta rosvoiksi ja he joutuivat yleisesti vainojen ja syrjinnän kohteeksi, mikä on nähtävillä vielä tänäkin päivänä. (Heikinheimo 2015, 15.)

Romaneita on syrjitty ja vainottu myös muissa maissa. Romanit olivat toiseksi suurin etninen vähemmistö, joita surmattiin Saksassa holokaustin aikana. Romanien ajateltiin olevan "rodullisesti epäpuhtaita" ja joukkoon kuulumattomia. Juutalaisten tavoin romaneita lähetettiin leireille, murhattiin ja kaasutettiin hengiltä. 1.5 miljoonaa romania sai surmansa natsien toimesta. (Ridley, 2015.)

Suomen romanien historia ja sen tutkiminen on mielenkiintoista, mutta myös hyvin haastavaa, sillä suurimmaksi osaksi romaneihin liittyvä materiaali on valtaväestön luomaa ja melkein pä poikkeuksetta se liittyy ongelmiin. Romanien näkökulmaa on vielä viime vuosikymmenienkin osalta vaikeaa saada kirjallisista lähteistä esiin. Usein kyse on erilaisten virkamiesten ja viranomaisten tulkinnoista, esimerkkinä voidaan kertoa merkintä "työhistorian puuttuminen", vaikka tutkittava romani olisi tehnyt koko ikänsä romanien töitä.

Nykypäivän käsitteet ovat historiallisesta näkökulmasta varsin ongelmallisia. Koska 1600-luvulla ei tunnettu käsitettä romani, joten on vaikea tarkalleen sanoa, miten yhtenäistä ryhmää tai keitä, sanoilla "mustalainen" tai "tattari" tarkoitettiin.

(Blomster, Rekola, Tervonen & Viljanen 2012, 12.) Nimitys Romani tulee ihmistä tarkoittavasta sanasta "rom", ja se on kansainvälistä romanikieltä (romanit.fi).

Romanit joutuvat koulutuksessaan usein kiusatuksi tai syrjinnän kohteeksi. Moni romani on tuntenut, että töitä tai työharjoittelupaikkaa hakiessa jo sukunimi voi riittää siihen, että harjoittelupaikan saanti on hankalaa tai kutsuja työhaastatteluihin ei tule. Vaikka romanit eivät pitäisi perinteisen asunsa käyttämisestä ongelmana työn tekemiseen, saattaa työnantajalla kuitenkin olla pukeutumisen suhteen ennakkoluuloja. Diakonia-ammattikorkeakoulun Nevo Tiija-hankkeen projektipäällikkö Mertsä Ärling totesi Yle uutisten haastattelussa, ettei romaneita oteta aina huomioon yksilöinä, vaan yleiset ennakkoluulot romaniryhmiä kohtaan kohdistuvat herkästi kaikkiin sen jäseniin. (Yle Uutiset 2018).

3.1 Romanikulttuuri Suomessa ja Euroopassa

Euroopassa romaneita arvioidaan tällä hetkellä olevan n. 10-15 miljoonaa ja Suomessa n. 10 000 (Romano Missio). Romanit ovatkin yksi Euroopan suurimmista etnisistä vähemmistöistä (Equality.uk.com). 1300-luvulla Euroopassa valinneessa feodaalisessa yhteiskuntajärjestelmässä romaneilla ei ollut paikkaa yhteiskuntaluokissa erilaisen arvomaailmansa ja tapakulttuurinsa vuoksi. Liikkuva elämäntapa ja sen rajoissa harrastetut elinkeinot olivat eurooppalaiselle yhteiskunnalle hämmennystä aiheuttavia. Romaneilta riistettiin ihmisoikeudet, heitä alettiin vainota koko Euroopassa ja karkottaa maasta toiseen. (Florin, ym. 2007, 10.)

Ensimmäisten romanien tiedetään saapuneen Suomeen 1500-luvulla, eikä heidän vastaanottonsa maassamme kuulosta kovinkaan ystävälliseltä; tuolloin tehdyn kirjallisen merkinnän mukaan Kastelholman linnanvouti Vestgöthe vangitutti Ahvenanmaalla kahdeksan hengen romaniseurueen ja heidän hevosensa takavarikoitiin. Ruotsi-Suomessa oli myös vuodesta 1637 vuoteen 1748 voimassa

hirttolaki, joka salli maasta tavatun romanin teloittamisen ilman oikeudenkäyntiä. Käytännössä tätä ei kuitenkaan toteutettu, koska kyseessä oli ”laiton laki”. (Blomerus, Laiti, Lillerg & Rajala 2010, 9-10.)

1600-luvun Ruotsi-Suomessa ankaran säätyjaon mukaan romanit luokiteltiin lainsuojattomiksi ja heiltä evättiin kirkolliset toimitukset ja jopa sairaanhoito (Florin ym. 2007, 11). Silti heidän uskonnollisuutensa on aina ollut hyvin vahva. Vaikka romaneita on pidetty pakanoina, ovat he kuitenkin pääosin hyvin uskonnollista väkeä ja uskonto on kautta aikojen antanut heille paljon. Kirkollisten palvelujen käyttö on saattanut romaneita lähemmäksi kirkkoa. Suurimpana uskonnollisena kotina heille on ollut helluntaiherätys, lisäksi babtistit ja vapaakirkko. (Yle Elävä arkisto 2008.) 1900-luvulta Suomessa on toiminut voimakas romanien uskonnollinen liike, Romano missio (Romano Missio).

Romanikulttuuri Suomessa vaihtelee alueellisesti, perheittäin ja yksilötasolla eikä ole yhtä ainoaa ja oikeaa tapaa olla romani (romanit.fi). Myös yhteisön ja asuinpaikan mukaan voi suhtautuminen romanitapoihin ja –perinteisiin, kuten esimerkiksi vaatetukseen, olla erilainen (Heikinheimo 2015,17.)

3.2 Romanien koulutushistoriaa Suomessa

Aikaisemmin Romanien kiertävästä elämäntyylistä johtuen ei kouluttautumisesta ole nähty olevan konkreettista ja välitöntä hyötyä työllistymisen kannalta. Tämä on luonnollisesti vaikuttanut siihen, miten romanit ovat suhtautuneet kouluttautumiseen. Kiertokoulussa opittiin vain välttämättömin, joka tarkoitti kirjoitus- ja lukutaitoa. Nämä taidot riittivät ja niillä tuli toimeen. Kiertävässä elinkeinossa ammatit siirtyivät sukupolvelta toiselle, eli isältä pojalle. Koulutukselle ei siis ollut tarvetta. (Huttu ym. 2007, 56.)

Suomen historiassa, reilu puolivuosisataa sitten romanien kulttuuriin ja sen säilymiseen ei aina suhtauduttu kovinkaan suvaitsevasti. Romanien kieli on kerran yritetty hävittää, jotta he sulautuisivat paremmin valtaväestön joukkoon. Itsenäi-

sessä Suomessa tehtiin vuonna 1955 Mustalan komiteanmietinnön loppupäätelmä romanikysymyksen ratkaisemiseksi. Siinä nähtiin parhaaksi romaniväestön jonkinasteinen sulauttaminen pääväestöön romanien kielen, identiteetin ja juurien kustannuksella. Tämä oli tarkoitus kohdistua romanilapsiin, joille perustettaisiin omia mustalaiskouluja, joissa 7-16-vuotiaat lapset myös asuisivat. Näin lapset eivät olisi oppineet romanikieltä kotoaan. Romanikieli haluttiin kitkeä, koska sen nähtiin yhdistävän vahvasti romaneja ja luovan yhteisöllisyyttä. Vaikutus oli kuitenkin päinvastainen romanien eristäytyessä yhä enemmän yhteiskunnan ulkopuolelle omaksi suljetuksi ryhmäkseen. Vasta 2000-luvulla luottamus saatiin palautettua ja romanit uskaltautuivat osallistua yhteiskunnan toimintoihin ja kouluttautumaan. (Blomerus, ym. 2010, 11.)

1970-luvulla tapahtuneen asuntopoliitikan myötä vailla vakituista asuntoa olleiden romanien asumisongelmaa saatiin ratkaistua parempaan suuntaan, mikä toimi merkittävänä tekijänä romanien koulutuksen edistämisessä. Tähän mennessä koulutukseen oli ollut hankala hakeutua kiertävän elämäntyylin vuoksi ja vakituisten asuinpaikkojen puuttuessa. (Blomerus & Rajala 2015, 8.)

Lyhyestä koulutushistoriasta ja vähäisestä koulutuksesta johtuen on romanien luku- ja kirjoitustaidoissa yhä puutteita. Vasta 1960-70 luvulla aloitti ensimmäinen romanisukupolvi säännöllisen koulunkäynnin. Romaneilla on ollut myös torjuvaa suhtautumista koulunkäyntiin, mikä on voinut johtua siitä, ettei koululaitos ole ymmärtänyt romanikulttuuria, vaan pyrkinyt sulattamaan sen edustajat pääväestöön (Romanit.fi.) 1970-1980 luvuilla suurin osa romaniopiskelijoista ohjattiin automaattisesti silloiseen apukouluun eli erityisopetukseen. Apukouluun ohjaaminen tapahtui usein väärin perustein. (Huttu ym. 2007, 56.)

3.3 Suomen romanipoliittinen ohjelma ja Euroopan unionin toimenpiteet romanien tilanteeseen

Romanien olosuhteiden parantaminen on kovassa käynnissä Suomessa. Juuri viime vuonna on päättynyt Suomen sosiaali- ja terveysministeriön Romanipoliittinen ohjelma (ROMPO), joka tehtiin vuosille 2010-2017. Ohjelman tavoitteena on

ollut, että Suomi olisi edelläkävijä romaniväestön osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämässä eri osa-alueilla. EU:lla on myös tavoitteita romanipolitiikan kehittämiseksi Euroopan unionissa ja sen jäsenmaissa. Euroopan unioni ajaa romanien taloudellista integrointia, joka parantaisi perusoikeuksien kunnioittamista ja torjuisi etnistä ja vähemmistöön kohdistuvaa syrjintää. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.) Vuonna 2011 jäsenmaissa laaditut kansalliset romanistrategiat ohjaavat koko unionin laajuisesti tavoitteita edistää romanien osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Romanien asemaa pyritään parantamaan myös syrjinnän vastaisen lainsäädännön, rotusyrjintädirektiivin avulla, joka kieltää syrjinnän etnisen alkuperän perusteella. Tämä kieltäminen mainitaan myös EU:n perusoikeuskirjassa, joka muun muassa turvaa myös kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta.

EU:n rakennerahastokauden 2014–2020 päätavoitteina on romanien syrjintää ehkäisevä työ ja heidän työllisyytensä tukeminen ja niitä edistävien hankkeiden tukeminen. Romanien osallisuutta ja yhdenvertaisuutta edistävien hankkeiden rahoittajana Euroopan sosiaalirahastolla (ESR) on keskeinen rooli. Vuonna 2012 hyväksytyn Eurooppa 2020- strategian sisältää myös romanien osallisuutta kehittäviä toimia. (Romanit.fi.)

3.4 Romanien hengellinen tausta

1890-luvun loppupuolella sai romanien uskonnollinen herääminen alkunsa. Uranuurtajana toimi Anna Mäntyniemi (os. Lahtinen), joka omistautui täysin romanien parissa tehtävälle henkiseen työhön. (Lindberg 2012, 147).

Suomen romaneista suurin osa on evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä ja he ovat mukana seurakuntansa toiminnassa sekä harjoittavat aktiivisesti uskontoaan. Erityisen paljon romanijäseniä on myös vapaakirkossa ja helluntiseurakunnassa. Romanien keskuudessa uskonasioista puhutaan hyvin avoimesti ja niitä kunnioitetaan paljon. (Huttu ym. 2007, 44.) Kristillisiä arvoja kunnioitetaan romanien keskuudessa, eivätkä keskeiset kristilliset arvot ole ristiriidassa kulttuurin arvojen kanssa, koska romaniyhteisöä voi kuvailla myös ihmissuhdeyhteisöksi (Lindberg 2012, 153). Vuodesta 1994 on toiminut romanit ja kirkko – työryhmä,

joka oli kirkon diakonian ja yhteiskuntatyön asettama ja sen tarkoituksena on toimia rasismia vastaan ja kehittää romanien ja kirkon yhteyksiä. Romanit ja kirkkoryhmä järjesti ensimmäisen romanikielisen jumalanpalveluksen vuonna 1995. Romanikielisiä jumalanpalveluksia järjestetään kysynnän mukaan edelleen. (Huttu ym. 2007, 44).

Romanikulttuuriin kuuluvat häveliäisyys- ja kunnioitussäännöt ohjaavat myös kirkossa romanien käyttäytymistä, ja yleensä eri sukupuolta olevat romanit istuvat kirkossa eri puolilla salia. Uskossa olevista romaneista valtaosa vihitään kirkollisesti. Kaste- tai vihkitilaisuudet ovat yleensä nuoremman väen kesken tapahtuvia juhlia, koska häveliäisyysyistä johtuen vanhempi väki ei osallistu näihin toimiin. Romanikulttuurissa arvostetaan avioliittoa ja sitä pidetään elinikäisenä. Häät ovat yleensä pienimuotoisemmat, kuin pääväestöllä, pari saatetaan vihkiä vain todistajien läsnä ollessa. Ripillepääsyyn vaikuttavia tapoja ei romanikulttuurissa juuri ole. Ripillepääsy on kuitenkin romanien keskuudessa merkittävä tapahtuma, koska se on ainut nuoren ihmisen kunniaksi järjestetty juhla johon kaikenikäiset romanit voivat osallistua.

Hautajaisiin kokoontuu paljon väkeä ja niihin kuuluu omaleimaisia kulttuurisidonnaisia piirteitä. Hautajaisiin osallistuvat kaikki, joille vainaja on ollut tärkeä. Vieraita voi kuitenkin myös tulla omaisia tukemaan, vaikka he eivät henkilökohtaisesti olisi vainajaa tunteneetkaan. Lähiomaiset huolehtivat hautajaisjärjestelyistä, jotka voivat viedä niin paljon aikaa, etteivät he pysty käymään järjestelyjen aikana normaalisti töissä. Perinteisesti hautajaisia edeltävänä päivänä kokoonnutaan vainajan perheen kotiin tai hautajaistaloon. Läheisimmät ihmiset valvovat koko yön ja pitävät hartaustuokioita, syövät yhdessä ja muistelevat vainajaa. Kappelissa hiljennytään lyhyesti, jonka jälkeen vainaja siunataan haudalla normaalin kirkollisen kaavan mukaan. Romanien toisista huolehtiminen ja sukukeskeisyys korostuvat silloin, kun omainen kuolee tai sairastuu. Surevaa ei jätetä yksin vaan läheiset ja suku ovat koko ajan läsnä. Romanikulttuurissa haudan hoidolla ja kunnossapidolla on suuri merkitys ja haudalla käydään säännöllisesti. (Huttu ym. 2007, 45-47.)

4. ROMANITAUSTAISTEN OPISKELIJOIDEN HAASTEET

Romanien perhetaustat omine kulttuurisidonnaisine normeineen ja tapoineen poikkeavat monin tavoin valtaväestön tavoista ja tämä voi vaikuttaa siihen, että koulumaailmassa vaadittavan käyttäytymisen opettelu voi olla haastavaa. Romani voi verrata itseään muihin oppilaisiin ja tuntea itsensä osaamattomaksi ja kärsiä huonommuudentunteesta. Tämä voi vaikuttaa negatiivisesti myös opiskelumotivaatioon.

Olisi tärkeää, että opettajilla ja ohjaajilla olisi oikeaa tietoa romanikulttuurista, jotta romanilapsi saisi tarvitsemaansa tukea ja vahvistusta jo päiväkerhosta ja ensimmäisiltä luokilta lähtien. Samoin yhteydenpito koulun ja romaniperheen välillä tulisi olla systemaattista, jotta ongelmiin osattaisiin puuttua ja niitä voitaisiin hoitaa ajoissa. Lisäksi koulun käytäntöjä voitaisiin käydä läpi kotonakin. Täytyisi pitää huolta siitä, että romanilapsi pääsisi heti alussa osaksi ryhmää ja integroitumaan siihen. (Blomerus, ym. 2010, 34-35.)

4.1 Ennakkoluuloja

Suomessa romanit ja valtaväestö ovat eläneet rinnakkain jo vuosisatojen ajan, mutta edelleen heidän kanssakäymiseensä vaikuttaa sukupolvelta toiselle ”pe-riytyvät” ennakkoluulot ja stereotypiat, jotka helposti saattavat johtaa myös väärinymmärryksiin ja konflikteihin näiden kahden kulttuuriin välillä. Kanssakäymistä helpottaa taustalla vaikuttavan yhteisöllisyyden huomioonottaminen ja kunnioittaminen. Lapset oppivat käyttäytymismallinsa ja asenteensa ympäristöstään, yleensä aikuisilta. Vuosikymmeniä sitten romaneilla yleistä ollut kierto-
laisuus on jättänyt vanhempaan sukupolveen oman uskomuksensa ja asenteensa romaneita kohtaan. Valtaväestön suhtautuminen romaniväestöön voi olla etnosentrismistä, eli omaa kulttuuria verratessa muihin mielletään oman kulttuurin tavat paremmiksi ja oikeammiksi kuin muut. Tämä voi vaikuttaa myös

niin, että vieras kulttuuri koetaan uhkaavana ja jopa pelottavana. Yleensä avoin keskustelu auttaa kulttuuriin tutustumisessa. (Abdelhamid, Juntunen & Koskinen 2010, 114.) Etnosentrisyys on ihmiselle lajityypillistä ja ominainen refleksi, joka aikoinaan on toiminut yhteisön olemassaoloa turvaavana tekijänä. Suvaitsevaisuus on näin ollen sivistyksen tuottama ominaisuus. (Wallin, 2013,48.)

Suomessa monikulttuuristuminen on yleisesti ollut moneen muuhun länsimaaan verrattuna huomattavasti vähäisempää. Ennen itsenäistymistä siihen on liittynyt usein alamaisuus, joka vaikuttaa osaltaan myös kansalliseen asenneilmapiiriimme. (Wallin 2013, 25.) Muualta tulleita, vieraampia kulttuureita saattaa olla tästäkin syystä vaikeaa hyväksyä.

4.2 Romanitaustaisten opiskelijoiden koulutuspolku

Valtaväestön keskuudessa luultiin pitkään, ettei kouluttautuminen kuulu romanikulttuuriin ja että romanit eivät halua kouluttautua. Näin ei kuitenkaan ole. Nykyään koulutusmyönteisyys romanien keskuudessa on lisääntynyt ja ainakin suurin osa romanilapsista suorittaa oppivelvollisuutensa loppuun. Tämän lisäksi myös ammatilliselle toiselle asteelle hakeutuminen on romanien keskuudessa lisääntynyt. Nykypäivänä romanit tiedostavat koulutuksen merkityksen ja kannustavatkin lapsiaan opiskelemaan ja kouluttautumaan. Jatkokoulutukseen hakeutumista vaikeuttaa kuitenkin mallien puuttuminen. Olisi todella tärkeää, että romanilapsille voitaisiin tarjota myöskin romanikielistä opetusta. Opetuksen piiriin pääseminen edellyttää, että ryhmässä olisi vähintään neljä lasta. Kouluilla ei kuitenkaan ole lupaa tilastoida romaniopiskelijoita, joten romanikielistä opetusta on hyvin haastavaa järjestää. (Huttu ym. 2007, 57-58.)

5. TUTKIMUKSEN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Kvalitatiivisen tutkimuksen avulla tavoitteena on tuoda hyödynnettävää tietoa koulutuksen, hankkeen ja yhteiskunnan tarpeisiin. Tähän pyrimme tuomalla esiin vähemmistön näkökulmaa ja selvittämällä tätä kautta nykyajan ilmiöitä, eli romanien kouluttautumista. Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiksi nousivat se, että millaisia haasteita romanikulttuuri voi opiskeluun tuoda ja se, miten Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hanke on pystynyt näihin haasteisiin vastaamaan. Tutkimuksemme tarkoituksena on lisätä osaltamme tietoisuutta romanikulttuurista ja tätä myötä myös kulttuurillista tasa-arvoa.

1. Mitä haasteita romanikulttuuri tuo opiskeluun?
  - Romanitaustaisen näkökulmasta
  - Kulttuurien välisen vuorovaikutuksen kannalta

2. Mitkä ovat romaniopiskelijoiden kokemukset Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeen tarjoamasta tuesta opiskeluissa?

5.1 Kohderyhmän rajausta ja tutkimusmenetelmän valinta

Olimme valinneet opinnäytetyömme aiheeksi romanikulttuurin, joka kiinnosti meitä molempia. Opinnäytetyömme aiheen löysimme tiedustelemalla Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla hankkeelta mahdollista tarvetta hankkeessa olevien romanien kokemuksista. Hankkeen projektipäällikön kanssa suunnittelimme haastattelun ja saimme tietoon mahdollisia haastateltavia. Kaikki haastatteluun kutsutut olivat hankkeen piirissä ja edustivat sekä ammattikorkeakoulua, että peruskoulua. Tutkimusalueemme rajoittui hankkeen romanitaustaisiin opiskelijoihin,

jotta saisimme aikaan laadukkaan tutkimuksen juuri romanikulttuurista, kartoittaen sen historiaa ja kulttuurin vaikutusta opiskeluihin suuntautumiseen ja opinnoissa menestymiseen. Tutkimukseen haastattelimme kolmea hankeen piirissä opiskelevaa romania, joista yksi on suorittamassa loppuun peruskoulua ja kaksi opiskelee ammattikorkeakoulussa. Haastateltujen lukumäärä on suhteellisen pieni, koska kaikkia romaniopiskelijoita emme saaneet tavoitettua useasta yhteydenottoyrityksestämme huolimatta.

Otimme haastattelun avulla selvää romanien yleisimmistä ongelmista koulunkäynnissä ja heidän kohtaamistaan ennakkoluuloista kouluympäristössä, sekä selvitimme myös, millaisia positiivisia vaikutuksia hankkeella on ollut heidän koulutuspoluillaan. Osa opiskelijoista suorittaa opinnoissaan kirkollisia opintoja, joten halusimme myös tietää enemmän romanien hengellisyydestä ja heidän kirkollisesta taustastaan. Tämä puoli kiinnostaa myös meitä kirkon diakoniatyöhön suuntautuvina.

5.2 Tutkimuksen toteutus ja analysointi

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen, eli laadullinen ja täyttääkin tyypilliset kvalitatiivisen tutkimuksen piirteet; kohdejoukkomme on tarkoituksen mukaisesti valittu ja tutkimusmenetelmä muotoutuu tutkimuksen edetessä (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007, 160). Haastateltavien pienen lukumäärän vuoksi emme voineet tehdä yleistettäviä päätelmiä, emmekä siihen pyrkineetkään. Laadullisen tutkimuksen avulla voimme saada hyvän ja tarkan kuvauksen tutkimastamme ilmiöstä (Kananen 2014, 17). Pyrimme tutkimaan tekijöitä mahdollisimman syvällisesti perehtymällä historiallisiin tekijöihin ja romaniväestön edustajien näkemykseen, jotta voisimme nähdä asiat myös yleisellä tasolla. (Hirsijärvi ym. 2007, 177.) Ensimmäisen, kyselylomakkeella toteutetun haastattelun epäonnistuttua vähäisen osallistujamäärän vuoksi, siirryimme ryhmä- ja yksilöhaastatteluihin. Teimme haastattelulle pohjan ja laadimme avoimia kysymyksiä, joiden mukaan haastattelu eteni. Annoimme tilaa myös vapaalle keskustelulle, jolloin haastateltavilla oli mahdollisuus tuoda esille asioita, joita emme välttämättä olisi edes huomanneet

kysyä. Haastattelijana loimme pohjaa haastattelulle kertomalla tutkimuksesta ja sen tavoitteista sekä selventämällä oman roolimme keskustelussa, jotta keskusteluun osallistuville tuli käsitys keskustelun tarkoituksesta (Ruusuvuori & Tiittula 2009, 24-25).

Tutkimukseen kutsuttiin kasvotusten, sähköpostilla ja puhelimitse. Kaksi haastateltavaksi tavoittelemaamme romanian ei koskaan vastannut sähköpostiin useammasta yhteydenottoyrityksestä huolimatta, joten he jäivät tutkimuksen ulkopuolelle. Vaihtoehtona haastattelun toteuttamistavaksi tarjosimme haastattelua paikan päällä, yksin tai ryhmässä sekä puhelinhaastattelua, mikäli paikan päälle tuleminen olisi haastavaa tai toisi matkakuluja haastateltavalle. Haastatteluun kutsuttaessa haastateltava sai jo alustavasti tietoon sen, mitä haastattelukysymykset koskevat ja millaisista asioista toivoisimme saavamme tietoa. Haastateltavilla oli tällöin aikaa varautua ja muistella kokemuksiaan etukäteen sekä miettiä, mitä asioita itse mahdollisesti haluaisi tuoda esille. Tarkensimme haastattelupyynnösämme myös, että haastatteluun vastataan nimettömänä ja vastaajien henkilöllisyys pyritään häivyttämään mahdollisimman tarkasti niin, ettei sitä haastattelu-vastausten sisällön perusteella voisi saada selville. Saimme haastateltaviksi yhteensä kolme romanian. Toteutuneet haastattelutilanteet tapahtuivat rauhallisessa ja rennossa ilmapiirissä. Puolistrukturoidut haastattelut nauhoitettiin, mikä oli jo haastattelupyynnössä ilmoitettu ja vielä haastattelutilanteessa varmistettu sen sopivan haastateltavalle. Kaksi haastattelua tapahtuivat hiljaisessa toimistotilassa ja kolmas haastateltavan kotona. Haastatteluissa esitettiin myös luovia kysymyksiä.

Tutkimuksessamme käytimme myös induktiivista analyysia, antaen vapaan keskustelun myötä haastateltaville mahdollisuuden tuoda esiin myös omia näkökulmiaan ja puhua itselleen tärkeistä aiheista, vaikka ne sivusivat välillä aiheesta. (Hirsjärvi ym. 2007, 160). Tutkimuksemme tekee empiiriseksi se, että haastateltavien eli tiedon antajien henkilöllisyys hävytetään (Tuomi & Sarajärvi 2009, 22). Jaoimme haastatteluaineiston analysointia varten teemoittain. Haastateltujen vähäisen lukumäärän vuoksi selvää saturaatiota ei päässyt syntymään, vaikkakin vastauksissa oli paljon samankaltaisuuksia eri ihmisten kesken

5.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmämme ovat eettisesti kestäviä ja noudattavat hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimuksemme eteni ennalta sovitulla tavalla tuoden uutta ja hyödynnettävää tietoa romanien näkökulmasta heidän kouluttautumiseensa liittyen. (Vilkkä 2009, 30.) Tutkimusryhmään kutsuttaessa ja tutkimustilanteessa on mahdollisimman tarkasti selvennetty haastateltavalle tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja toimintatapa. Haastatteluun vastanneet ovat kaikki täysi-ikäisiä ja koulumaailmassa. Opinnäytetyön tarkoitus on osalle haastateltavista tuttua myös heidän omien opintojensa kautta. Haastateltavien nimet pidetään anonyymeinä, mutta mahdollisuutena on, että jotkut haastateltavista saattavat olla tunnistettavissa tai pääteltävissä, jos esimerkiksi heidän tuttavansa lukevat raporttia ja tietävät heidän osallistuneen haastatteluun. Kävimme haastateltavien kanssa avoimesti läpi siis myös mahdollisia riskejä, mitä haastatteluun osallistumiseen voi liittyä. Haastateltavien itsemääräämisoikeuden mukaan heillä olisi ollut mahdollista kieltäytyä tai keskeyttää haastattelu missä vaiheessa tahansa. Ihmisarvo on pyritty ottamaan huomioon jokaisessa haastattelun ja sen raportoinnin vaiheessa, mikä on tutkimuksen perusta. (Hirsjärvi ym. 2007, 25.) Haastateltavilta on pyydetty lupaa haastatteluun ja sen nauhoittamiseen ja tämä on vahvistettu haastateltavan allekirjoituksella. Tutkimuksessa saadut tulokset käsiteltiin luottamuksellisesti opinnäytetyöntekijöiden kesken ja ennakkoon haastateltavien kanssa sovitulla tavalla. Haastattelun litteroinnin ja analysoinnin jälkeen aineistoa käytettiin vain siihen tarkoitukseen, mikä oli ennalta sovittu, eli vain opinnäytetyössä näkyviin tuleviin osiin. Nauhoitukset poistettiin asianmukaisesti. Tutkimustuloksemme kävimme läpi rehellisesti, mitään sen sisällöstä tai tarkoituksesta muuttamatta. Edellä mainituilla tavoilla säilytimme haastateltavien luottamuksen. (Kuula 2011, 64.) Koska kohderyhmä on pieni, on haastatteluun vastanneiden anonyymiyden säilyttämisessä mietittävää. Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeen projektipäällikkö oli etenemisestämme tietoinen jokaisessa tutkimuksen vaiheessa.

6. TUTKIMUSTULOKSET

Tässä osiossa esittelemme haastattelukysymykset ja niihin saamiemme vastauksia haastateltavilta. Osa alkuperäisiä, autenttisia vastauksia on tekstin lomassa sitaatteina.

6.1 Koulutukseen hakeutumisen syyt ja hidasteet

Ensimmäinen kysymyksemme koski koulutukseen hakeutumisen syitä haastateltavien kohdalla. Samalla tiedustelimme myös, mitä tekijöitä he näkevät vaikuttavan romanien alhaiseen koulutustasoon ja kouluttautumattomuuteen.

Haastateltavat romanit kertoivat, että opiskelemaan lähteminen oli omasta itsestä lähtevä päätös, haluttiin työn tueksi teorian tietoa, toisenlainen työpaikka tai ihan vain sisältöä elämään.

Romanien koulutushistoria on vielä kovin vähäistä valtaväestöön verrattuna. Pikkuhiljaa on kuitenkin tullut lisää ymmärrystä siitä, että tarvitaan lisäkoulutusta, koska perinteiset ammatit eivät enää riitä elättämään perhettä.

Varmaan sitte seki, että meidän kulttuuri on niin perhekeskeinen ja arvomaailmaltaan... ku kuitenkin koetaan turvalliseksi tuttu yhteisö siinä ympärillä niin sitte on vaikee niinku yksinään lähteä opiskelemaan valtaväestön keskelle. Semmonen pelko, että osaanko ja pärjäänkö ja näin, että sekin on osaltaan voinut vaikuttaa siihen..

Yksi haastateltavistamme otti esiin sen, että kulttuuri ja sen edustajien arvot sekä ajatusmaailma ovat hyvin perhekeskeisiä.

Romanien vähäisen koulutushistorian selittää osaltaan se, ettei ole ehkä ymmärretty kuinka tärkeää koulutus työllistymisen kannalta on. Esille tuli myös se, että Suomessa on koulutuksen osalta alueellisia eroja. Etelä-Suomessa on kouluttautumisen tärkeys tiedostettu jo aikaisemmin, kuin Pohjois-Suomessa.

Yksi haastateltavistamme koki kouluttautumattomuuden syyksi sen, ettei romanina työllistyminen ole helppoa ja tästä syystä myöskään kouluttautumista ei nähdä hyödylliseksi, koska työllistymisestä ei ole varmuutta, vaikka olisi valmistunut hyvilläkin arvosanoilla.

No ehkä siitä, että me ei nähdä siitä niinkö merkittävää hyödyllisyyttä, koska on vaikea päästä töihin romanina ja.. ja on varmaan niin monia eri syitä mutta ehkä päällimmäisenä löytyy se, että tuntuu hyödyttömältä lähteä opiskelemaan.. ei oo tietoa, että pääseekö töihin vai ei, vaikka oiski kuin hyvät paperit, niin se ei välttämättä edellytä, että pääsee töihin.

6.2 Kulttuurin tuomat haasteet opiskelussa

Aikuisten opiskelijoiden kohdalla oman haasteensa voi mahdollisesti tuoda pitkä poissaolo opiskeluista. On asennoitua uudelleen opiskelemaan ja oppimaan. Yhdellä haastateltavistamme oli aikoinaan jäänyt peruskoulu kesken ja hän oli parhaillaan suorittamassa koulua loppuun.

Haastateltavien opintoihin kuuluu myös ryhmitöitä ja haastateltavat kokivat, että ryhmään integroitumisen eteen oli tehtävä töitä.

...että vaikka mäki oon nyt opiskellu kolmatta ammattia, niin joka kerta mä oon jollaki tavalla raivannut tieni sinne ryhmään. Jollaki tavalla pitänyt saavuttaa se luottamus siinä ryhmässä, että on päässyt sisälle. Ehkä antaa itsestään enemmän ja heittäytyä siihen, että sitte niinku ryhmäki on otanu vastaan avoimemmin... ..mutta ite oon kokenu näin, että on pitäny heittäytyä avoimena siihen ryhmään ja tehdä ehkä enemmän työtä siihen, että ansaitsee siinä ryhmässä oman paikkansa.

Kaksi haastateltavista oli sitä mieltä, että kulttuuri tuo haasteita opiskeluun. Kolmas haastateltavista ei kokenut kulttuuritaustansa aiheuttavan erityisiä haasteita koulussa, mutta työelämässä se voi vaikuttaa.

Kaksi haastateltavista oli kokenut, että on joutunut antamaan itsestään enemmän ja myös tekemään enemmän töitä sen eteen, että on ansainnut oman paikkansa opiskelijaryhmässä. Yhden haastateltavan mielestä kulttuuri tai ympäristö eivät vaikuttaneet hankaloittavasti opiskeluun, vaan opinnoissa eteneminen oli täysin kiinni omasta kiinnostuksesta opiskeluun.

Romanit kokivat, että heidät oli otettu opiskelijatovereidensa puolesta vastaan pääsääntöisesti hyvin. Kuitenkin negatiivisiakin kokemuksia oli kertynyt.

No pääsääntöisesti joo ainaki meidän luokassa... ..no on ollu niitä jotka vähän epäilee, että sen niinku aistii, että joku ryhmässä saattaa epäillä, että no mitähän toi tekee tässä.

Yksi haastateltavista koki, että muut ryhmäläiset olivat saattaneet kyseenalaistaa ryhmätehtävien teossa hänen osaamistaan, koska hän on romani ja näin olen antaa hänelle helpoimpia ryhmätyön osia tehtäväksi. Haastateltava kertoi kuitenkin, että ryhmän ja opintojen mennessä eteenpäin, myös epäily hänen osaamisestaan oli vähentynyt. Haastateltava koki, että omaa osaamistaan oli joutunut todistelemaan ja näyttämään enemmän verrattuna aiempiin opiskelukokemuksiinsa. Kaksi haastateltavaa pohti myös sitä, että romanilla itsellään saattaa olla valheellinen ennakkokäsitys ja ajatus siitä, että valtaväestöä edustavat olisivat siinä luulossa, ettei romani tiedä tai osaa.

6.3 Opetushenkilökunnan tietoisuus romanikulttuurista

Kysyimme haastateltavilta, miten he ovat kokeneet opettajan kohtelevan heitä ja onko kohtelu ollut tasavertaista valtaväestön kanssa. Kaikki haastateltavamme olivat tunteneet saaneensa tasavertaista kohtelua opettajilta. Kaikki myös toivoivat, että opetushenkilökunta ottaisi huomioon kulttuuriset taustat ja erityispiirteet.

...mun mielestä ei pitäis kohdella eri tavalla, ku valtaväestön opiskelijoita.. ..otettava kumminki huomioon se, että nää ei tuu samoista taustoista ja voi olla se oppimiskynnys isompi.

Pitkä poissaolo opintojen piiristä voi saada aikaan sen, että opiskelurytmiä ja – tapaa täytyy ensin hieman hakea. Yksi haastateltavamme sanoi myös, että jos romanikulttuurista tuleva kohtaa ylimielistä ja epäreilua käytöstä, saattaa vastassa olla kiivaasti, sanallisesti itseään puolustava romani. Oikein käsittelemällä ja kannustamalla pääsee kuitenkin aika pitkälle.

6.4 Opiskelijoiden kokemuksia Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeen tarjoamasta tuesta

...siinä alussa tarvittiin niinku ku haettiin sitä, että miten nämä tehtävät tehään ja niinku standardien mukaset niin niihin haettiin ja sitte että aukasee ne tehtävät meille mutta kyllä me nykyään jo ehkä osataan jotenki se.

No mä sitte koen että se mentorointituki mitä mä sain niin oli aikailailla sellasta sattumanvarasta... ..et seki oli ihan kiva et kumminki, jos törmäs ruokalassa niin mentorilla oli aikaa samalla jäädä ruokailemaan siihen ja siinä vaan juteltiin... sai jakaa niitä omia oppimiskokemuksia ja niitä oppisisältöjä ja... ..pelkää se rento yhdessä ruokaileminen niinku niitten tehtävien työstämiseen autto.

...No siis tehtävien oikeen ymmärtämisessä ja sitte tenttimisessä paljo [hankkeen työntekijä] ollu apuna ja no kieliopiskelu se on oikeastaan x:n ansiota, että mä oon päässy niistä läpi.

Kaikki haastatteluun vastanneet kokivat saaneensa tukea Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeesta. Erityisen tärkeäksi tuki nähtiin koulutuksen alussa. Yksi haastateltavista hyötyi hankkeen tarjoamasta tuesta koko hankkeen ajan, sekä myös hankkeen loppumisen jälkeen. Kaksi haastatelluista koki tuen olleen hieman satunnaista ja olisi toivonut tuen olleen suunnitelmallisempaa. Kahdella haastateltavista ei ollut kokemusta mentoroinnista. Tyytyväisiä oltiin kuitenkin siihen, että mentorilla oli aikaa spontaaneille keskusteluille ja rennolle jutustelulle. Kaikki haastateltavat eivät myöskään tarvinneet kovin paljoa

tukea. Hankehenkilöstön tarjoama henkilökohtainen panostus ja tuki nähtiin erittäin tärkeäksi ja opintoja huomattavasti edistäväksi asiaksi. Hankkeen työntekijä oli suuressa roolissa muun muassa kielten opinnoissa ja koealueiden tenttimisessä.

6.5 Kirkollinen tausta ja hengellisyyden kokeminen

Ainoastaan yksi haastateltava kuului evankelisluterilaiseen seurakuntaan. Muut haastateltavista olivat joko vapaakirkossa tai helluntaiseurakunnassa. Osa haastateltavista opiskelee kirkollisia opintoja ja kirkkoon kuulumattomuus aiheutti ongelmia diakoniatyön harjoittelupaikan saamisen suhteen, koska ensisijaisesti harjoittelupaikat annetaan evankelis-luterilaisen seurakunnan jäsenille. Ongelmia evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumattomuus aiheuttaa, mikäli opiskelija haluaa itselleen diakoniatyön vihkimyksen. Tämä nähtiin epäreiluksi, koska haastateltava kuitenkin osallistuu kaikkiin diakoniatyön opintoihin, joten teoriapohja on sama, kuin evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvilla. Yksi haastatteluun vastanneista ei ollut suorittanut rippikoulua.

Kaikki haastatteluun vastanneista kokivat olevansa hyvin hengellisiä. Kaksi haastateltavista mainitsivat, että hengellisyys on heidän elämässään se tärkein ja ensimmäinen asia. Diakoniatyö nähtiin lähimmäisestä välittämisenä ja rinnalla kulkemisena.

Yksi haastateltavista oli toiminut oman seurakuntansa avustustyössä, toinen oli valmistumassa tulevaisuudessa diakoniksi ja kolmas koki omakseen työskennellä tulevaisuudessa vastaavissa tehtävissä omassa seurakunnassaan.

Kirkollisia opintoja suorittavilta kahdelta haastateltavaltamme kysyimme, miten he kokevat kyseiset opinnot koulutuksessaan.

Mä olen kokenu tosi mielenkiintosiksi, niinku, et mä oon saanu tosi paljon siinä, niin historiasta, kun tästä päivästä, kun siis kaiken osalta.

Jotenki kirkon opinnot tuntunu jopa helpommilta, koska on sitä taustatietoa itellä jo jonkin verran... Mut on antanu paljon ja mielenkiintosta, sellasta kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista.

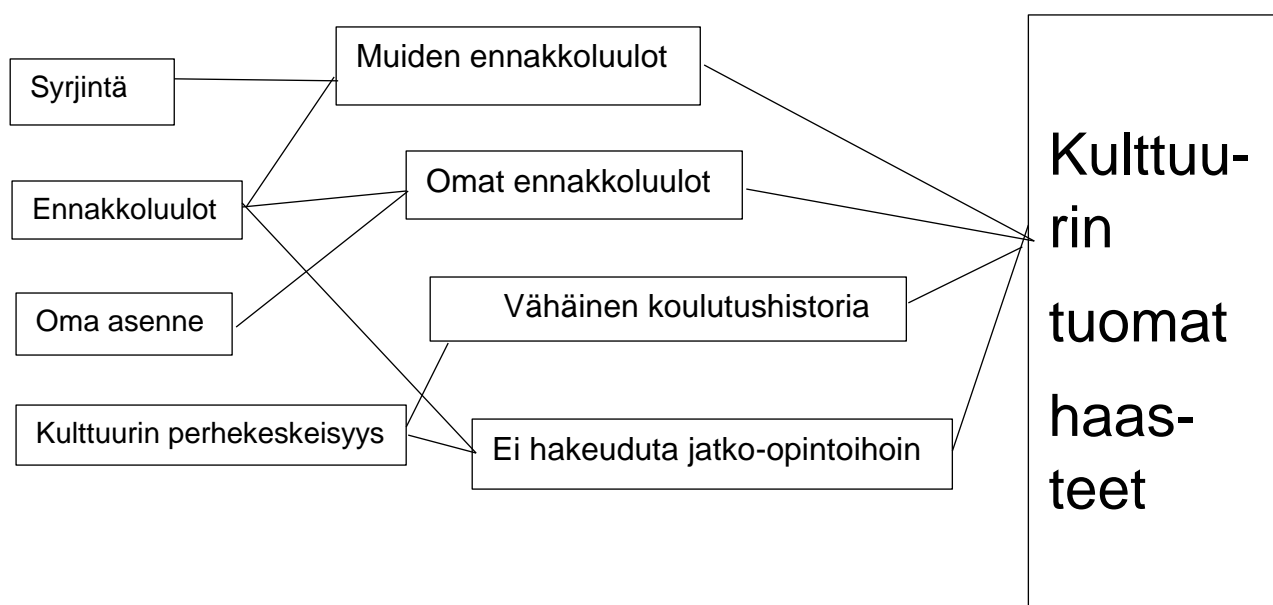
Kirkolliset opinnot koulutuksessa koettiin todella tärkeiksi ja mielenkiintoisiksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä osiossa pohdimme syvemmin haastattelukysymyksiin saamiamme vastauksia peilaten niitä tutkimuskysymyksiin.

1. Tutkimuskysymys

Mitä haasteita romanikulttuuri tuo opiskeluun?

Kaikki haastateltavistamme olivat sitä mieltä, että kulttuuri tuo omat haasteensa opiskeluun. Haastateltavat mainitsivat jo aiemmin perhekeskeisyyden, joka on vahvasti kulttuuriin sidonnaista. Yleensä romanit perustavat perheen valtäväestöön verrattuna nuorena, keskimäärin 20-vuotiaana (Romanit.fi). Pienten lasten kanssa jatko-opinnot jäävät luonnollisesti toissijaisiksi. Tämän lisäksi oma yhteisö koetaan turvallisemmaksi kuin valtäväestön keskellä oleminen. Erilainen kulttuuritausta tuo myös joukkoon kuulumattomuuden pelkoa. Haastateltavien

motiivina kouluttautumiseen olivat työllistymishaaveet, ammatinvaihtosuunnitelmat ja parhaillaan työssä käyvänä kyseisen ammatin vaatima taustatieto eli pätevytyminen ammattiin. Syiksi romanien vähäiselle kouluttautumiselle he näkivät sen, että vasta viime aikoina on herätty siihen, että työpaikan saaminen on hankalaa puuttuvan koulutuksen vuoksi. Nykypäivänä romanien perinteisillä ammattitaidoilla, kuten hevostenhoito ja käsityöläisyys, ei enää työllistytä tarpeeksi hyvin.

Haastattelussa ilmeni, että kulttuuriseen vähemmistöön kuuluminen tuo myös mukanaan oman pelkonsa siitä, että osaako ja pärjääkö valtaväestön kesellä. Romaniopiskelija voi tuntea itsensä huonommaksi ja olla epävarma omasta osaamisestaan, sekä pelätä ennakkoluuloja valtaväestön osalta. Lisäksi oman kulttuurin tuttuus ja turvallisuus koetaan niin, että sieltä on vaikea lähteä yksin, erilaisena valtaväestön joukkoon.

Koska romanien joukossa opiskeleminen on vielä tänä päivänäkin vähemmistössä, niin omankin yhteisön tuki voi opiskelevalta romanilta puuttua ja opiskelija voi siten olla tässäkin suhteessa oman kulttuurinsa piirissä erilainen. Olisi tärkeää, että jo peruskouluikäisten romanien vanhemmat kannustaisivat lapsiaan käymään koulut loppuun ja hakeutumaan jatko-opintoihin.

Yksi haastateltavista otti esille sen, että voi olla vaikeaa saada töitä romanina, vaikka takana olisi pitkä koulutus ja tämä voi vaikuttaa motivaatioon hakeutua opintoihin. Vuonna 1987 voimaan tullut työsopimuslaki kieltää etniseen alkuperään kohdistuvan syrjinnän työhönottotilanteessa. Silti edelleenkin ennakkoluulot ja asenteet vaikuttavat siihen, että koulutuskaan ei takaa romaniväestön edustajalle työpaikkaa. (Romanifoorumi.) On mielestämme ymmärrettävää, ettei pitkäkestoinen koulutus houkuta, jos työllistyminen on silti epävarmaa ja työnhakutilanteet on esimerkiksi jo aiemmin aiheuttaneet pettymyksiä.

Romanien vähäisen koulutushistorian selittää osaltaan se, ettei ole ymmärretty kuinka tärkeää koulutus työllistymisen kannalta on. Esille haastatteluissa tuli myös se, että Suomessa on koulutuksen osalta alueellisia eroja. Etelä-Suomessa on kouluttautumisen tärkeys tiedostettu jo aikaisemmin, kuin Pohjois-Suomessa.

Evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumattomuus aiheutti kirkollisissa opinnoissa haasteita. Täytyy kuitenkin huomioida, että vaikka romanilla voi olla heluntai- tai vapaakirkkoon kuuluvana vahva hengellinen identiteetti, niin Diakonia-ammattikorkeakoulun koulutus on evankelis-luterilaisen kirkon työhön pätevöittävä koulutus ja pätevyyden saamisen ehtona on kirkkoon kuuluminen. Kirkkoon myöhemmin liittyvä voi kuitenkin saada kelpoisuuden jälkikäteen. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko.) Toisaalta, jos romanit kuuluvat valmistumisen jälkeenkkin omiin hengellisiin viitekehyksiin, he voivat omissa seurakunnissaan olla diakoniatyön kehittäjiä saadessaan ammattikorkeakoulututkinnon ja sen tuoman osaamisen. Tämän vuoksi romanien korkeakoulutus myös diakoniatyön osalta on merkittävää.

Opettajilta romanit kertoivat saaneensa tasavertaista kohtelua ja tulleen kohdatuksi yksilönä, eivät vain kulttuurin edustajina. Olisikin muistettava, etteivät romanit tule koulumaailmaan samoista lähtökohdista, kuin valtaväestö. Siksi olisi tärkeää, että opettajia koulutettaisiin tuntemaan romanikulttuuria ja siihen liittyviä erityispiirteitä. Opetushenkilökunnan on hyvä ottaa huomioon myös se, että vaikka itse suhtautuisikin vähemmistöjen opiskelijoihin neutraalisti, niin opiskelijatoverit saattavat suhtautua ennakkoluuloisesti ja syrjivästi romaniopiskelijaan.

Ryhmän ulkopuolelle jääminen, syrjityksi tai kiusatuksi tuleminen hankaloittaa sosiaalistumista joukkoon ja yhteiskuntaan. Hyvät kokemukset vahvistaisivat opiskelijan itsetuntoa ja koulutuksessa pärjäämistä. Positiivinen kuva koulunkäynnistä ja siinä pärjäämisestä helpottaisivat opintoihin pariin palaamista myöhemmin, esimerkiksi jatkokoulutukseen hakeutuessa.

Kaksi haastateltavaa kertoivat, että voi olla romanin itsensä muodostama ennakkokäsitys siitä, että valtaväestöä edustavat väheksyisivät ja olettaisivat, ettei romani tiedä tai osaa tarpeeksi. Tässä ajattelussa mielestämme näkyvät periytyvät ennakkoluulot. Kun vähemmistökulttuuria on väheksytty menneisyydessä, on luottamus valtaväestön hyväksyntään hitaasti palautettavissa.

2. Tutkimuskysymys

Mitkä ovat opiskelijoiden kokemukset Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeen tuesta opiskeluissa?

Haastatteluun vastanneet olivat saaneet kovin erilaista tukea ja tuen tarve oli ollut selkeästi erilainen. Perusopetuksen puolella tuki oli ollut intensiivistä, henkilökohtaisempaa ja huomattavasti suunnitelmallisempaa, kuin Diakonia-ammattikorkeakoulun puolelta saatu tuki. Diakonia-ammattikorkeakoulun puolella mentorointi oli koettu hyväksi ja mentorilla oli ollut aikaa rennolle ja spontaanille keskustelulle aiheesta kuin aiheesta. Tietoa erilaisista tuen muodoista oli, mutta niitä ei nähty tarpeelliseksi.

Osa haastatteluun vastanneista olisi toivonut, että kun hanke oli olemassa ja he siihen olivat osallistuneet, olisi tuki voinut olla suunnitelmallisempaa, jotta hankkeesta olisi voinut olla enemmän hyötyä. Eniten tukea oli saatu opettajilta ja muilta opiskelijoilta.

Hanke koettiin kokonaisuutena hyväksi ja hyödylliseksi. Osa haastatteluun vastanneista oli sitä mieltä, että hanke olisi saanut jatkua vieläkin pidempään, koska Pohjois-Suomen romanien keskuudessa on Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeen kaltaiselle hankkeelle edelleen suuri tarve.

8. POHDINTAA OPINNÄYTETYÖN VAIHEISTA

Työelämän yhteistyökumppani löytyi koulumme kautta ja toinen opinnäytetyön tekijöistä on ollut hankkeessa aiemmin suorittamassa työharjoittelua, joten hanke oli tuttu jo sitäkin kautta. Opinnäytetyön alkuvaiheissa hankaluutta tuotti haastateltavien tavoittaminen ja se, että ensimmäinen suunniteltu tiedonkeräämistapa ei onnistunut. Edellä mainitut vastoinkäymiset myös hidastivat opinnäytetyömme tekemistä huomattavasti. Lopullisten haastateltavien kanssa yhteistyö sujui kuitenkin todella hyvin. Ammatillista kehittymistämme ajatellen saimme työmme kautta mahdollisuuden perehtyä syvemmin toisenlaiseen kulttuuriin kuin mikä meille itsellemme on arkipäivää.

8.1 Pohdintaa ammatillisesta kehittymisestämme

Romanikulttuuri on mielestämme erityislaatuisuutensa vuoksi kiehtova. Saimme opinnäytetyön tekemisen kautta tutustua tarkemmin Suomen romanien historiaan ja sen moninaisiin vaiheisiin. On mielestämme selvää, että historiallisten tapahtumien paino vaikuttaa vielä tänäkin päivänä romanien kohtaamisiin valtaväestön asenteissa ja ennakkoluuloissa. Valtaväestö on syrjinyt, sortanut ja väheksynyt romaneita aina ja huono kohtelu on selkeästi jättänyt jälkensä romaneihin. Nämä jäljet näkyvät niin työelämässä, kuin arkipäivässäkin ja mielestämme juuri siitä syystä onkin äärimmäisen tärkeä tietää kulttuurin historiaa, että voi ymmärtää romanikulttuuria tänä päivänä.

Pidämme merkittävänä asiana, että näihin asioihin ollaan nyt puuttumassa toden teolla erilaisten hankkeiden ja strategioiden avulla. Toivomme, että jonain päivänä romanit saavat tasavertaista kohtelua valtaväestön osalta, ilman ennakkokäsityksiä ja olla yhtenä muiden joukossa osana suomalaista yhteiskuntaa. Romanit tuntevat olevansa suomalaisia, heillä on kaikki samat oikeudet ja

velvollisuudet, kuin kaikilla valtaväestönkin edustajilla. Jotta valtaväestön ja romanien välinen vuorovaikutus ja yhteistyö voisi kehittyä, tarvitaan joustavuutta molemmin puolin sekä avointa keskustelua. Romaneja on Suomessa väkilukuun suhteutettuna varsin vähän ja heidän tapa- ja pukeutumiskulttuurinsa poikkeaa huomattavasti valtaväestöstä. Mielestämme koko kulttuuri leimataan aivan liian helposti, jos yksilö aiheuttaa negatiivista huomiota. On hyvin valitettavaa, että tämä ei toimi silloin, kun romani herättää positiivista huomiota.

Opinnäytetyössämme saimme myös tutustua syvemmin romanikulttuuriin ja heidän kouluttautumiseensa sekä työllistymiseensä liittyviin tekijöihin. Ajattelemme, että muiden kulttuurien ja niihin kuuluvien tapojen, perinteiden ja hengellisyyteen liittyvien asioiden tuntemisesta on aina etua ja hyötyä tulevana sosiaalialan ammattilaisina ja diakoneina. Työalamme tulee olemaan hyvin laaja ja tulemme työssämme väistämättä tapaamaan vähemmistökulttuurien edustajia. Opimme opinnäytetyön työelämäyhteistyön kautta jotain myös hanketyöstä, joka on hyvin mahdollinen alue työllistystä valmistumisemme jälkeen.

8.2 Miten tästä eteenpäin ja jatkotutkimusaiheita

Romanien kouluttautumisesta ja työllistymisestä puhutaan tällä hetkellä paljon. Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hanketta tulee seuraamaan jatkohanke Opin portailla työelämään, joka keskittyy nimenomaan romanien työllistymiseen. Tämä tarjoaisikin oivallisen jatkotutkimusaiheen. Romanit ovat tulleet enemmän esille ja julkisuuteen kohtaamansa eriarvoistamisen ja syrjinnän kanssa. Opinnäytetyötä tehdessämme on tullut selväksi se, että stereotyyppit johtuvat hyvin pitkälle valtaväestön ennakoasenteista ja ne periytyvät helposti sukupolvelta toiselle, jos niitä ei osata kyseenalaistaa. Romanit eivät välttämättä aina saa edes mahdollisuutta osoittaa ennakkokäsitystä virheelliseksi. Lähivuosina romanit ovat heränneet siihen, ettei perinteisille ammattiteille löydy enää kysyntää ja on kouluttauduttava, että voi työllistyä. Valitettavasti ainoastaan romanien motivaatio ei yksin riitä. Viimeistään nyt on myös valtaväestöä edustavien

työnantajien herättävä siihen, että romanien on työllistytävä, eikä heitä tule millään lailla väheksyä kulttuuritaustansa vuoksi. Valitettavasti tilanne on vielä se, että ahkerat, koulutetut ja fikset ihmiset eivät saa töitä, koska sukunimi on väärä. Mielestämme tämä tuntuu uskomattomalta 2018-luvun Suomessa.

LÄHTEET

- Abdelhamid, Pirkko; Juntunen, Anitta & Koskinen Liisa 2010. Monikulttuurinen hoitotyö. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Blomerus, Satu; Laiti, Malla; Lillberg, Eine & Rajala, Susanna 2008. Romanilapsen kohtaaminen esi- ja perusopetuksessa. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Blomerus, Satu & Rajala, Susanna 2015. Katsaus aikuisten romanien koulutustaustoihin. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.
- Blomster, Risto; Rekola, Tuula; Tervonen, Miika & Viljanen Anna Maria 2012. Teoksessa Pulma, Panu (toim.) Suomen romanien historia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Florin, Kyösti; Laiti, Malla; Laitinen, Janne; Lieppinen, Marja-Liisa; Lyra, Leena; Markkanen, Airi; Valentin, Helena; Vihtkari, Maria & Väisänen, Anne 2007. Palkkaisinko romanin? Oulu: Kaleva Print.
- Friman-Korpela, Sarita & Lindberg, Väinö 2012. Teoksessa Pulma Panu (toim.) Suomen romanien historia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustanneosakeyhtiö Tammi.
- Heikinheimo, Mikko 2015. Romanit. Tampere: Mediapinta.
- Huttu, Henna; Lindberg, Leif; Lindgren, Henry; Lieppinen, Marja-Liisa; Luttinen, Katri; Pasma, Jaana; Pääkkönen, Eeva-Liisa & Vihtkari, Maria 2007. Vast vastensa. Opas romanien kanssa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille. Oulu: Kaleva Print.
- Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.
- Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Osuuskunta Vastapaino.

- Lindberg, Väinö 2012. Teoksessa Pulma, Panu (toim.) Suomen romanien historia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankehakemus.
- Pinolehto, Marja & Vilminko, Sari 2017. Teoksessa Pinolehto, Marja (toim.) Sujuvampia opinpolkuja romaneille ja maahanmuuttajille. Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hankkeen loppuraportti. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Rajala, Susanna & Blomerus, Satu 2016. Katsaus aikuisten romanien koulutustaustoihin. Tampere: Juvenes print-Suomen yliopstopaino Oy.
- Ridley, Louise 2015. The Holocaust's forgotten victims: The 5 million non-Jewish people killed by The Nazis. Viitattu 25.4.2018. https://www.huffingtonpost.co.uk/2016/01/25/non-jewish-holocaust-victims_n_6500948.html
- Roma in the uk. Viitattu 24.4.2018. <http://equality.uk.com/Roma.html>
- Romanit.fi. Koulutien kivinen alku. Viitattu 22.03.2018. <http://www.romanit.fi/>
- Romano Missio. Romanien historiaa. Viitattu 22.03.2018. http://www.romanomissio.fi/?Tietoa_romaneista:Romanien_historiaa
- Romano Missio. Romano Mission historiaa. Viitattu 20.03.2018. http://www.romanomissio.fi/?Romano_Mission_Historia
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2009. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Romanipoliittinen ohjelma. Viitattu 12.03.2018. <http://stm.fi/romanipolitiikka>.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Erityisvaatimukset seurakunnan tehtävissä. Viitattu 28.04.2018. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content49CA1A>
- Vilka, Hanna 2009. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: Kustanneosakeyhtiö Tammi.
- Wallin Aila 2013. Monikulttuuri osaaminen. Uudistuvan työyhteisön valtttikortti. Klaava Media / Andalys Oy.

YLE-elävä arkisto. Romanit uskossa-kiitos Herra!. Viitattu 28.03.2018

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/06/01/romanit-uskossa-kiitos-herra>.

Yle uutiset. 2018. Romanien vaikeudet puhuttavat: Työhakemuksia laitettava paljon keskivertoa enemmän, TET-harjoittelupaikkaa ei löydy millään. Viitattu 28.04.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10147423>

LIITE 1: HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Mikä sai sinut hakeutumaan koulutukseen?
2. Mistä luulet romanien alhaisen koulutustason johtuvan vrt. valtaväestö.
3. Millaisia haasteita romanikulttuuri tuo opiskeluun vai tuoko ollenkaan?
4. Mitä kulttuuriasioita olisi hyvä ottaa huomioon? Esimerkiksi opetuksessa? Vai onko sellaisia?
5. Koetko saaneesi tasavertaista kohtelua?
6. Onko hanke tarjonnut tukea? Millaista? Koetko tuen olleen riittävää?
7. Olisitko jäänyt kaipaamaan vielä jotain tukea tai apua?
8. Kirkollinen taustasi, mihin kirkkoon kuulut?
9. Mitä kirkkoon kuuluminen antaa sinulle?
10. Miten olet kokenut kirkolliset opinnot koulutuksessasi?
11. Mitä hengellisyys ja diakonia merkitsee sinulle?
12. Voisitko ajatella olevasi mukana oman kirkkosi diakoniatyössä? Ehkäpä kehittämässä sitä?
13. Onko teillä jotain lisättävää?

LIITE 2: HAASTATTELULUPA

Annan luvan haastattelun nauhoittamiselle. Jenni Pietilä ja Päivi Siekkinen saavat käyttää haastattelun vastauksia ja tuloksia Diakonia-ammattikorkeakoululle tekemässään opinnäytetyössä joka käsittelee romanien kouluttautumista, romanikulttuurin tuomia haasteita sekä Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla-hanketta.

Kaikki vastaukset käsitellään nimettöminä ja vastaajien identiteetti salataan.

Aika ja paikka:

Allekirjoitus:

Nimenselvennys: